

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. VEEBRUARIL 1929. A.

Nr. 4

SEITSMES AASATKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Telimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas . . . . . Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 30.—, 1/2 lhk. Kr. 15.—,
Pooles aastas 2.50	uul. Nr. 12.	1/4 lhk. Kr. 8.—, 1/8 lhk. Kr. 4.—
Üksik number . . . . . —.25	Telefon Nr. 4—72.	Omavalitsustele 30% hinna-
1923 aastak. . . . . —.50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	alandust.
1924 " . . . . . 3.—	linna osakond Nr. 609.	Dokumentide kaotamise kuu-
1925 — 1928 a. ä . . . . . 5.—		lutused 50 senti dokumendi pealt

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Aeg on tegutseda	Lhk.	51
E. Maaomavalitsuste Liidu 1928 a. tegevuse ülevaade	"	51
Maavolikogu ostku omale raha eest esitusõigus!	"	56
Rootsi Landstingide Liit — Sven Odén	"	57
Kas liitsustamine ja kulude vähendamine — K. V.	"	59
Vallavalitsuste tegevuse järelvalvest—K. V.	"	60
Omavalitsustegelased	"	61
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	"	63
Riigikohtu seletused	"	63
Küsimused ja vastused	"	63
Kuulutused	"	50, 64

Omavalitsustegelaste elulugusid ja tegevuse hinnanguid

tegelaste tähtpäevade puhuks palub „Maaomavalitsuse“ toimetis lahkesti ühes tegelase päevapildiga toimetusele saata ja võimalikult enne tähtpäeva.

25 sendilised

perekonnaseisu kantseleimargid

ilmusid teises trükkis ja on jälle E. Maaomavalitsuste Liidult saada hinnaga 10 senti pooten (20 tükki).

Kuulutatakse maksvusetaks:

1) Heinrich zur M ü h l e n'i hobusepass, väljaantud K o n g u t a vallavalitsusest 21. XII. 1920 a. nr. 61 all.

2) Andres Jakobi p. J ü r v e t s o n'i hobusepass, väljaantud T o r i vallavalitsusest 13. jaan. 1921 a. nr. 124 all.

3) Hans N e g f e l d'i hobusepass, väljaantud V a r b o l a vallavalitsusest 14. dets. 1920 a. nr. 3 all.

Omavalitsustegelase **KALENDER 1929 A.**

on trükist ilmunud ja veel väljaandjalt saada.

Kalender-käsiraamat on 228 lhk. paks ja saada kolmesuguses köites. Omavalitsustele on kalendri hind: press-paan köites 1.20 s, kalingor-kuld köites taskuga 1.60 s. ja kunst-nahk-kuld köites taskuga 1.75 senti + 10 senti saalekulu eks. pealt. Kauplustes on hinnad: press-paan köites 1.75 s., teised 2.50 senti.

Tartu, Järva, Harju, Saaremaa ja Petserimaa valla- ja alevival, võivad kalendrit maavalitsuselt saada, senikaua kui seal veel tagavarasid jätkub.

Tellimisega palutakse rutata, et elava tellimise juures mitte kalendrist ilma jääda, kuna tellimise elavust kinnitavad näited, kus valla- ja alevivalitsused tellivad neid 20—25 eks. viisi, s. o. kõigile volikogu liikmele ja ametnikkudele.

Tellimise aadress: Tallinn, S. Roosikrantsi 12, E. Maaomavalitsuste Liit.

Ünnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“, kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 270.000 krooni.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7.

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Aeg on tegutseda.

Üleskutse omavalitsustegelastele Riigikogu valimiste asjus.

Juba see üldtunnustatud tõesõna, et omavalitsustegevus on teiseks ülikooliks meie riigitegelastele, juba suurte riigimeeste, näit. Gladstone, kinnitus, et omavalitsuste kaudu omandame meie poliitilist vilumust, õigustab Riigikogu valimisteks kandidaate ülesseadma omavalitsustegelaste hulgast. Peale selle riigihuvilise õiguse kohustab omavalitsustegelaste kongressidel kinnitatud nähtus, et seadusandline kogu ei ole pööranud tarvilist tähelepanu omavalitsuste arenemisele põhiseaduse põhimõtetel, omavalitsustegelasi selle eest hoolt kandma, et Riigikogu kandidaatide nimekirjadesse saaks võetud isikud, kes on tuntud omavalitsuste põhiseaduslike korra tõsised pooldajad.

Riigielu juhtimine ja korraldussiht oleb Riigikogust, tema tahtmisest ja valitutest. Istuvad seal need, kes demokraatia asemel ametnikkude valitsemist pooldavad, siis läheb tagasikiskumine omavalitsuste õiguste alal edasi, hoolimata põhiseaduse nõudest, suudetakse aga sinna rohkem neid mehi saata, kes omavalitsuste tähtsust rahva elus õieti hindavad, kes põhiseaduse alusel detsentralisatsiooni kindlad pooldajad, kes omavalitsuste praegust seisukorda tunnevad ja valmis on nende, riigi alustugide, huvide eest võitlema, siis võib loota tegutsemist põhiseaduse nõude kohaselt riigi ja rahva õnneks, sest on alustoid tugevad, on riik tugev.

Et sarnased mehed riigikokku saata tulevad, on terve omavalitsustegelaste pere ühemeelne seisukoht. Juba esimene oma-

valitsustegelaste kongress võttis sellemõttelise resolutsiooni vastu, seda sama korras teine omavalitsustegelaste kongress resolutsiooniga: „Omavalitsustegelased võtku enestele vankumata kindlaks ülesandeks püüda Riigikogu valimistel nimekirjadesse võtta võimalikult rohkesti kandidaate, kes tunnustavad omavalitsuste tähtsust ja tunnevad nende tegevust ja hädasid“.

Niisama üksmeelselt, kui see resolutsioon vastuvõeti, tuleb kõigil omavalitsustegelastel, kes kuidagi ühenduses on nimekirjasi esitajate rühmadega, kui üks mees tegutseda selleks, et nimekirja ülesvõetaks isikud, kes tuntud omavalitsushuvide eest võitlejad. Asja tõsidus tuleb kõigil oma rühmale ja selle nimekirja kokkuseadjatele põhimõtteliselt selgeks teha, selle peale tähelepanu juhtides, et lubadused ja ilusad põhimõtted, ilma nende eest võitlejate isikuteta nimekirjades, omavalitsustegelaste perele midagi ei kindlusta.

Omavalitsustegelased, kellel kõige parem ja tihedam üleriikline võrk, kellel kõige kergem oleks oma nimekirjadega valimistele minna, on, et Riigikogu rühme mitte rohkem killustada, esialgu oma nimekirjadega valimisele minemisest keeldunud, eeldades, et rühmad omavalitsustegelaste kongressi seisukohtadega arvestavad ja käesoleva üleskutse kohaselt toimetavad.

Neljanda Riigikogu valimiste eeltööd on päevakorral. Omavalitsustegelastel on aeg tegutseda.

Eesti Maaomavalitsuste Liit.

E. Maaomavalitsuste Liidu 1928 a. tegevuse ülevaade.

Uuendused, koosseis.

See sisemine ümberkorraldus, mis Liidus 1927 a. algas valdade esitajate Liitu astumisega, arenes 1928 a. edasi valdade esitajate hulga suurendamise otstarbel. Selleks muutis Liidu nõukogu 17. ja 18. aprillil peetud koosolekul Liidu põhikirja § 11, tõstes valdade esitajate arvu Liidu nõukogus võrdseks maavalitsuste esitajate

arvule. Aasta lõpul, 29. dets., kinnitas Vabariigi Valitsus selle põhikirja muudatuse. Uuendatud põhikirja järele sai nõukogu täiendama asuda alles 1929 a.

Liitu kuulusid aruande aastal, nagu varemaltki, kõik 11 maavalitsust ja kõigi 11 maa vallad. Aasta lõpul oli Liidu liikmeid valdasi 207. Uuendatud põhikirja järele on neil esitajaid Liidu nõukogus: maavalit-

sustel 23 ja valdadel 23, kokku 46.

Liidu tegevuse suun ja selle põhjused.

1928 aastal valitsev õhkkond ja sellest väljakasvanud eelnõud, korraldused ja seisukorrad määrasid ära Liidu tegevuse suuna. Kui maksvusele pääsis tendents, et seaduse eelnõud näevad ette omavalitsuste tulude vähendamist ja viimaste ülesannete võtmist riigi ülesanneteks, kui omavalitsuste senised toetused riigi eelarvest välja jäeti, kui omavalitsuste kinnisvarade peale omandamise õigused anti nende juhuslistele kasutajatele, kui omavalitsuste töö korralduses eluvõeraid katseid tehti ilma et enne omavalitsuste esitajatega nõu oleks peetud, siis andis kõik see Eesti Maaomavalitsuste Liidule omavalitsuste õiguste ja huvide eest seismiseks pea tööala ja selle suuna kätte.

Liidu tegevusest, mis haaras peale selle kõiki alasi, mis põhikiri ettenäeb, oleks nimetada:

Seaduse eelnõude väljatöötamine.

Eelmisel aastal alatud sundusliku tuleõnnetuse vastu kinnitamise seaduse eelnõu töötati peale põhjalikku kaalumist ümber, kiideti nõukogu poolt heaks ja sai lõpuliku redaktsiooni Rahaministrile esitamiseks.

Teiseks töötas Liit välja ja esitas Rahaministrile seaduse eelnõu eelkrediidi määramiseks õpetajatele palkade väljamaksmiseks.

Selle seaduse vajadus oli tingitud õpetajate palga uuest seadusest, mis jättis maaomavalitsuste kanda 10% palgast, kuid krediiti selleks riigi eelarvesse ei võetud, kuigi õpetajate palgad seni riigi totatsioonist kaeti. Eelkrediidi seadus võeti vastu ja küsimus lahenes.

Seisukohad seaduste ja määruste eelnõude kohta.

Et omavalitsustesse puutuvad seadused kõige lähemalt omavalitsuste huvisi, tööd ja töövõimalusi puudutavad, on seisukohtade võtmine nende kohta Liidu esimese järjekorraliseks ülesandeks olnud. Seda on tehtud niihästi seisukohtade küsimise puhul Liidult vastavate asutuste poolt, kui ka Liidu enese algatusel uute eelnõude väljatöötamise ehk Riigikogus harutamise puhul.

Liidu nõukogu ehk juhatuse poolt vastu võetud seisukohad on vastavatele asutustele motiveeritult teadaantud ehk Liidu esitajad on neid Riigikogu ehk ministriurite vahelistes komisjonides kaitsnud ja põhjendanud.

Seisukohad on võetud ja neid kaitstud järgmiste eelnõude kohta:

1. Jõuvankrite seaduse eelnõus, mis Teedeministeeriumis välja töötati, tehti pikk rida parandusi ja täiendusi. Ümber-töötatud seaduse eelnõus on arvestatud Liidu seisukohtadega, kuigi teine pool seadusest suutu välja oli jäetud ministriurite vahelise komitee otsusel. Riigikogu komisjonis arenes eelnõu parandamine Liidu soovide suunas.

2. Arimaksu seaduse eelnõu kohta saatis Liit Riigikogule mõned soovid omavalitsuste rahaliste huvide alal.

3. Juriidiliste isikute maksustamise seaduse eelnõu täiendamiseks saatis Liit Riigikogule ettepaneku.

4. ja 5. Trahteriäri seaduse muutmise seaduse ja Trahterimaksu seaduse täiendamise seaduse eelnõud leidis Liit sisuliselt maaomavalitsuste huvide eitajad olema, mispärast nad vastuvõtmatuks tunnistas, sellekohaseid märgukirje Riigikogule saates, ja kui nende, Riigikogu poolt tagasilükatud seaduste, asemele kokkuseati.

6. Trahteri äri liikide täiendamise ja omavalitsuste trahterimaksu tulude kindlustamise seaduse eelnõu, tuli seda sama kordama hakata, sest ka see eelnõu ei kindlustanud valdadele piirituse asemaksu ja maaomavalitsustele trahterimaksu. Riigikogu komisjonides töötati eelnõu tuntavalt ümber Liidu nõuete kohaselt, kuigi maavalitsuste tulude suhtes mitte täiel määral.

7. Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse § 29 muutmise kohta kaitses Liit oma seisukohta Riigikogu komisjonis ja see § võeti vastu Liidu poolt soovitud kujul.

8. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis selle, kogukonna rendimaade (popsi) seaduse laastavat mõju valdade majanduse peale paraliseerima pidi, mida Liit oma eelmisel aastal Vabariigi Valitsusele esitatud seaduse eelnõuga ja märgukirjades mitmel korral nõudis, ei võinud valdasi täiel määral rahuldada, sest ta ei sisaldanud Liidu eelnõu kõike punkte, mispärast Liit Riigivanemat ja ministrite vahelist komiteed Siseministri kaudu palus selles, Põllutöömin. kokkuseatud muutmise seaduse eelnõus, parandusi teha. Kui sellel tagajärge ei olnud, kui Liidu nõukogu oli Põllutöömin. eelnõu valdasi mitte rahuldavaks tunnistanud, saatis Liit märgukirja vallavolikogude vastavate otsustega küsimuse kohta Riigivanemale, Siseministrile ja kõigile Riigikogu rühmadele. Seadus

võeti vastu siiski Vabariigi Valitsuse poolt ette pandud kujul ja valdade huvid leidsid selle seadusega ainult osalise kaitse, sest eraldamisele kuulus kogukonna- ja asutuste maadest 811 majapidamise üksust umbes 11.000 ha pindalaga.

9. Oppejõudude tasude seaduse uus eelnõu, mille Haridusministeerium Vabariigi Valitsusele esitas ja mida Liidu nõukogu ja tema poolt moodustatud komisjon harutas, leiti põhimõtteliselt omavalitsustele vastuvõtmatu olema, kuid ka nende põhimõtete juures äärmiselt auklise olema, nii et selles ligi paarkümmend parandust tuleks teha, millised parandused Liit põhjendas. Eelnõu ei ole edaspidist käiku saanud.

10. Maaomavalitsuste maksuseaduse muutmise seadusega taheti valdadelt senine tööstuse maks ära võtta. Liidu nõukogu võttis eelnõu kohta eitava seisukoha ja Riigikogu lükkas eelnõu tagasi.

11. Tulumaksu seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis ettenägi ka tulumaksu omavalitsuste osa vähenemise, ei võinud leida Liidu heakskiitmist. Liit seadis nõude üles, et, vähendades tulumaksu, tuleks tõsta omavalitsuste osa $\frac{1}{3}$ pealt $\frac{1}{2}$ peale. Seaduse eelnõus võeti Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogust tagasi.

12. Bensiini seaduse eelnõu kohta paranduste tegemise vajadust Liit ei leidnud.

Valdade töökorraldusse puutuvad küsimused.

Valdade töökorralduse muutmiseks tehti 1928 a. Rahaministeeriumi poolt mitu ettekirjutust, mis kõik vallavalitsuse tööd ja kulu tuntavalt tõstsid. Esimene korraldus nõudis riigimaksu maksjate igakuulist nimekirjade esitamist. Eesti Maaomavalitsuste Liit näitas Rahaministeeriumile selle nõudmise otstarbetuse ja suure töö ära. Liit andis kindlustuse, et maksud saadetakse korralikumalt ära ilma nende nimekirjadeta, ja korraldus tühistati. Sellele järgnes teine: maksudesse puutuvad algdokumentid Otsekoheste Maksude Peavalitsusele ära saata. Liit näitas ära, et see nõudmine pole seadusepärane ja vallad dokumente ära saata ei saa. Muudeti ka see korraldus, kuid tuli kolmas katse: keelati erapankade kaudu raha saatmine Eesti Panka ära. Ka selle nõudmise vastu astus Liit välja, näidates selle tagajärgi vallad kulude peale, ja ka see korraldus võeti tagasi.

Seega õnnestus Liidul kõik eluvõerad keskasutuse korraldused tagasi tõrjuda valdade huvides.

Ulesehitavas osas valdade töö korraldamises tuleb äramärkida, et vallasekretäride sellekohase soovi ja Siseministri korralduse kohaselt töötas Liit välja vallaomavalitsuste kahekordse ameerikaviisilise raamatupidamise juhatuskirja, vormid ja proovi läbikanded, laskis need trükida ja saatis nad kõigile valla- ja maavalitsustele hinnata kätte. Uhtlasi töötas eelnimetatud viisi autor H. Avikson välja ka vallaraamatupidamise revideerimise kava eelpool nimetatud viisi juurde, mis Liidu kulul trükist ilmus.

Valla hoolekande kohtute juhatuskirjade väljaandmise asjus pidas Liit vastavaid läbirääkimisi ja kogus seisukorra kohta andmeid, kuid küsimuse lahendamine jäi järgneavaks aastaks.

Perekonnaseisu kantselei markide väljaandmisega aasta lõpuks kergendas Liit 1929 aastaks tuntavalt vallasekretäri-perekonnaseisu ametniku arvestustööd.

Et vallategelastel tarvidus ei oleks iga kuu kaks korda linnas käia valla rahalisi asju ajamas, esitas Liit ettepaneku, et õpetajate palk juba kuu algul valla arvele kantaks ja õpetajate palgamaksmises üldse kord maksma pandaks, mis oli kuni 1. apr. 1928 a.

Hoolekande alla kuuluvate isikute registreerimise kaartide pidamise asjus saadeti veel kord märgukiri TöölHoolekandeministeeriumile, millel seni tagajärge ei ole olnud.

Põhimõtted tulevaste seaduste ja korralduste jaoks.

Küsimustes, mis tulevaste seaduste ja korralduste põhimõtete ettenähtud ja vastavatele asutustele elluviimiseks märgukirjade kaudu esitatu, on aruande aastal peale vastavate referaatide ehk omavalitsuste ehk keskasutuste ettepanekute arakuulamist läbiharutatud ja seisukohad võetud:

1. Vallaomavalitsuste ümberkorraldamise kava, mis Siseministeeriumi poolt väljatöötati ja mis Liidule saadeti alles sellekohase nõudmise peale, leidis üksik-asjalise arvustuse Liidu nõukogus ja kongressil ja tunnistati sellel kujul ühemeelselt vastuvõtmatuks, mille kohta Sise- ja Kohutuministritele märgukiri saadeti.

2. Isikumaksu arvamise tähtajaks soovitas Liit 1. märtsi asemel 1. jaanuari.

3. Talveteede lahtihoidmise korra kohta saatis Liit Riigikogu vast. komisjonile märgukirja küsimuse lahendamiseks maanteede seadusega.

4. Valla- ja maavalitsuste maaga varustamise seaduse ootel palus Liit Põllutöministeeriumi ostu- ja rendirahade nõudmise maade eest seisma panna.

5. Vallasekretäride palkade normeerimise asjus võttis Liit sooviavalduse vallavolikogudele ja maavolikogudele vastu.

6. Oppejõudude korteritega varustamise asjus võttis Liit sooviavalduse maaomavalitsustele vastu.

7. Kinnisvara hindamise juhatuskirja § 29 tõlgitsemises toetas Liit Saaremaa Maavalitsuse ettepanekut.

8. Politsei ühendamise aj. seaduse muutmise vajaduse üle Siseministrile märgukiri saadetud.

9. Liigvee kahjude arvestamise ja selleks vastavate komisjonide kiire loomise vajaduse üle saadeti Liidu nõukogu otsuse Vabariigi Valitsusele märgukiri ja Liidu esitaja kõneles riigivanemaga küsimuse üle, mille järele Vabariigi Valitsus vastava korralduse tegi.

10. Omavalitsustele riigimaksude arvel avanside andmise juhtnõude muutmise kohta tegi Liit Rahaministrile ettepaneku.

11. Teede ja sildade ehitusrahade hoidmise korra asjus palutud muuta Teedeministri korraldust.

12. Teede- ja Siseministeeriumi palutud teede ehitustööde järelvalve asjus seaduline kord maksuma panna, milline ettepanek oli tingitud politsei vahelesegamisest teede ehituse järelvalvesse. Märgukirja tagajärjel on politseile lubatud vastav juhatus anda nende ülesannete kohta.

13. Maavalitsuste Põllumajandusliste ettevõtete raamatupidamises tunnistati ühtlase korra makspanemine tarvilikuks.

Sissetulekute nõutamine omavalitsustele.

Sissetulekuid tuli nõutada niihästi valla- ja maavalitsustele. Kui piiritusmaksu väljamaksmine 1928 a. algul viibis, palus Liit Riigikassat selle väljasaatmist korraldada. 1928/29 a. summadega oli lugu täbaram. Summe üldse selleks eelarvesse ei võetud. Liit palus summat lisa eelarvesse Nr. 1 võtta. Seda tehti. Kui peale lisa eelarve kinnitamist raha saamine veel viibis, palus Liit jälle asja kiirustada ja 12. jaan. 1929 a. tehti korraldus raha valdade väljasaata.

Maavalitsustele tuli õpetajate palkadeks vaja minevat summat nõutada, sest ka selleks ei olnud toetussumme eelarvesse võetud. Mitmekordsete delegatsioonide ja märgukirjade järele esitas Liit selle summa saamiseks eelkrediidi eelnõu ja küsimus

lahendati.

Et peale nende kahe kindla summa nõutamise vajaduse omavalitsuste seisukord üldse raske on, seaduse eelnõud tugevat tendentsi näitasid veel nende vähendamiseks, tuli seisukorda Vabariigi Valitsusele selgitada, mida Liit, viimati ühes Linnade Liiduga, mõlemile Vabariigi Valitsuse juhile ja ministritele tegi, palvega, et seaduse eelnõud omavalitsuste tulude vähendamise asemel neid suurendaks.

.Kongress.

Suuremate, eluliste päevaküsimuste kohta seisukoha võtmiseks korraldas Eesti Maaomavalitsuste Liit ühes Eesti Linnade Liiduga 10.—11. nov. teise omavalitsustegelaste kongressi, mille päevakorras olid maaomavalitsustesse puutuvatest küsimustest:

1. Aruanne esimese omavalitsustegelaste kongressi otsuste teostamise üle.

2. Omavalitsuste praegune seisukord, nende tulud ja kohustused.

3. Hoolekande seaduse teostamine ja selle muutmise põhimõtted.

4. Maaomavalitsuste maade küsimus.

5. Meie maaomavalitsuste ümberkorraldamise sihid ja nende tulevane konstruktioon.

Kongressil oli osavõtjaid:

linnade poolt	106
alevite „	17
maakondade poolt	46
valdade poolt	96

Kokku 268

Eesti Maaomavalitsuste Liidu poolt esinesid kongressil 10 referenti. Kongressi resolutsioonid on vastavatele asutustele kätte saadetud.

Soome Maakogukondade Liit võttis Liidu külalisena osa kongressist härrade R. Itkoneni ja Toiviaineni kaudu.

Muu tegevus.

Maavalitsuste tegevuse ühtlustamiseks ja lihtsustamiseks võttis Liidu nõukogu juba varem algatud ühtlustamise kava lõplikult vastu.

Saaremaa vallasekretäride kursust toetas Liit rahaliselt.

Välismaade omavalitsuste tegevusega tutvunemas käisid Liidu esitajad R. Kuris ja J. Jans.

Vabariigi 10. aastapäeva pühitsemise korraldused andis edasi maavalitsustele Liit, kelle esimees selle päeva pühitsemise keskkomitee liige oli.

Vabadussõjas langenud saarlaste mälestussamba avamisel pani Liit pärja kõigi maa- ja vallavalitsuste nimel, kuna Siseministeeriumi Admin. asjade direktori E. Dolf'i 25 a. juubeli puhul talle auaadressi annetas.

Uksikute valdade vastavate ettepanekute peale toetas Liit nende palveid ministeeriumites, saavutades valdadele soovitavaid tulemusi. Valdade läbikäimine Liiduga igasugu küsimuste lahendamiseks ja nõu- saamiseks oli väga elav.

Liidu häälekandja.

Liidu häälekandja „Maaomavalitsus“ ilmus 1928 a. kuuendat aastakäiku endistel alustel ja kava järele. Vabariigi 10. aastapäevaks ilmus „Maaomavalitsus“ päevakohase numbrina. 1928. aastakäigus ilmus 70 artiklit, 5 omavalitsustegelase elulugu, 29 omavalitsuste päevauudist, 125 teadet Liidu ja omavalitsuste tegevusest, 2 kirjutust välismaade omavalitsuste tegevuse üle, 5 kirjutust kirjanduse alalt, 10 Riigikohtu seletust ja 56 vastust küsimuste peale. Aastakäigu paksus 328 lehek.

Kirjastus.

Peale eelpool nimetatud

1. Vallaomavalitsuste ameerikaviisiline raamatupidamine,

2. Vallaomavalitsuste ameerikaviisilise raamatupidamise revideerimise kava ilmus Liidu kirjastusel edasi

3. Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta XIV—XIX vihud à 32 lehek,

4. Omavalitsustegelase kalender 1929 a. peale seati Liidu poolt kokku ja anti trükki, kuna ta ilmumine 1929 aastaks jäi.

Liidu koosolekud ja esitajad.

Liidu nõukogu pidas aruande aastal 3 koosolekut: 17. ja 18. aprillil Tallinnas, 29. ja 30. juulil Kuresaares ja 9. nov. Tallinnas. Päevakorras oli kokku 34 küsimust.

Liidu nõukokku kuulusid:

Maavalitsuste esitajad:

Harju — R. Kuris ja P. Johanson,

Järva — J. Sõnajalg ja V. Krabi,

Lääne — J. Aljas ja A. Aren,

Petseri — F. Trahv ja A. Mäeloog,

Pärnu — J. Markson ja A. Lusik,

Saaremaa — M. Neps ja E. Kerves,

Tartu — O. Pärlin, E. Ounapuu ja H.

Miller,

Valga — J. Möttus,

Viljandi — H. Lauri ja N. Vatter,

Viru — H. Kiiver, E. Rosenberg ja K. Pajos,

Võru — A. Kohver ja A. Vainola.

Valdade esitajad:

Harjumaa — J. Gefria,

Järvamaa — J. Kents,

Läänemaa — A. Einseln,

Pärnumaa — Joh. Miller,

Saaremaa — A. Sepp,

Tartumaa — L. Antik,

Valgamaa — A. Eichenbaum,

Viljandimaa — J. Ott,

Virumaa — G. Püss,

Võrumaa — A. Kirrop,

Petserimaa — N. Rammula.

Liidu juhatus pidas 12 koosolekut. Päevakorras oli kokku 119 küsimust.

Juhatuses olid: esimees H. Lauri, abiesimees J. Sõnajalg, liikmed E. Rosenberg, A. Einseln, R. Kuris ja O. Pärlin.

Revisjoni komisjon, kelle koosseisu kuulusid esimees A. Vainola, sekretär J. Markson ja liige J. Aljas, pidas 2 koosolekut.

Maavalitsuste teede osakondade juhatajad pidasid Liidu kutsel erinõupidamise teede korralduse alal, kuna sunduslise tulevastu kinnitamise seaduse komisjon ja õppejõudude tasude seaduse läbivaataja komisjon Liidu nõukogu ülesandel oma eri koosolekud ära pidasid.

Liidul olid alalised esitajad järgmistes asutustes:

Riiklise hoolekande nõukogus: K. Pajos,

E. Pihlak, A. Tobro ja G. Püss,

Riiklises tervishoiu nõukogus R. Kuris,

Tariifi nõukogus J. Gutmann,

Riigi Statistika nõukogus H. Avikson,

Vabadussõja mälestamiskomitees H. Lauri,

Riigi Arhiivi nõukogus T. Laur,

Omavalitsuste liitude vahelises komitees: H. Lauri, J. Sõnajalg ja H. Avikson,

Rahvusvahelise administratiiv-teaduste

levitamise Eesti sektsioonis H. Avikson,

Sanatoorium „Kloostrimets“ hoolekogus

H. Avikson,

Põllumajanduslise üleskirjutamise komitees H. Avikson,

Dr. Fählmanni mälestuse jäädvustamise komitees H. Lauri,

Tööpuuduse vastu võitlemise komitees

R. Kuris.

Peale siin ülesloetud asutuste on Liidu

esitajad osavõtnud Riigikogu Sotsiaalkomisjoni,

Uldkomisjoni, Omavalitsus komisjoni ja

Rahaasjanduse komisjoni koosolekutest, Vabariigi 10 a. juubeli korraldaja

Peakomitee koosolekutest, Ehitus-

tööde tingimiste läbivaatamise komisjoni koosolekust Teedeministeeriumis, maantee kaarti väljatööt. komisjonist sealsamas, raudtee sõiduplaani läbivaatamise komisjonist sealsamas, nõupidamistest

prooviteede asjus sealsamas, Omavalitsuste põllumajandusliste ettevõtete raamatupid. korrald. koosolekust Siseministeeriumis ja Punase Risti rahvuslase komitee asutamise koosolekust, kokku 48 korda.

Maavolikogud ostku omale raha eest esitusõigus!

Talumajandusnõuande korraldamise seaduse eelnõu.

Riigikogus on Maakomisjoni ettepanekul harutamisel talumajandusnõuande korraldamise seaduse eelnõu.

Ei ole omavalitsustele häbistavamast seaduse eelnõu ennem nähtud, kui see on, sest ta lubab maavolikogudele esitusõiguse nõuande büroos ainult raha eest. Ja see maksab ainult omavalitsuste esituste kohta. Teisteks esitajateks nõuande büroos on ilma ühegi tingimiseta:

1. 1 Põllumajanduse Peavalitsuse esitaja,
  2. 1 Tartu ülikooli põllumajandusteadukonna esit.,
  3. 2 Eesti Põllumeeste Keskseksi esit.,
  4. 2 Asunikude, riigirentn. ja talupid. põllum. Liidu esit.,
  5. 2 Maatööraha Uhisuse esitajat,
  6. Kuusiku põllutöökatsejaama juh.,
  7. Torma sookatsejaama juh.,
  8. 1 Jõgeva sordikasvand. esit.,
  9. 1 Tartu ülikooli põllumaj. katseasut. esit.,
  10. 1 Eesti Agronoomide Seltsi esitaja.
- Lõpuks tuleb eelnõus:

11. 1 esitaja iga maavolikogu poolt, kes toetab talumajandusnõuande korraldust maa- ning jaoskonna agronoomide võrgu kaudu vähemalt 50% suuruses sellest summast, mis väljaantava riigisummadest samaks otstarbeks tuleks maakonna kohta.

Seaduse eelnõu kokkuseadajaid on juhtinud tahe kõik maaomaval. summad agronoomilise nõuande peale büroo kätte saada ja on selleks valinud omast arust väga targa abinõu — kui nii ja nii palju maksa, saate büroos esituse, ei maksa, ei saa. Kui palju see summa on, seda ei tea keski ette. Ka summa annab tõsta, seega ka toetus üles kruvida. Selle juures on ainult unustatud, et see esitus büroos ei ole sugugi meelitatav koht, ja selle ostmiseks pole mingit tarbet omavalitsustel. Omavalitsuste esituse teisejärguliseks tegemine muude asutuste kõrval, mille nimekirja otstarbekohasust puudutamata

mööda läheme, sunnib aga omavalitsusi just sellest asutusest eemale hoidma, kes nii kõrgilt omaval. peale vaatab. Seega mõjub see „tark“ punkt otse vastupidiselt. Pealegi see lühike aeg, kus büroo on töötanud, on näidanud, et maaomavalitsuste huvides sugugi ei ole toetusi ära anda ja kaotada sellega võimaluse agronoomide maavalitsuste ülesannete teostamiseks kasutada.

Kuigi maaomaval. midagi selle vastu ei ole, kui nad kõik büroost eemale jäävad, kuid asjale enesele ei oleks see kasuks ja häbistav oleks see meie seadusandlusele, kui seaduses punkt on, mis meie avalikõiguslised asutused mõnest erasest või asutuse ettevõttest allapoole asetab ja raha eest esituse annab, sellepärast saatis E. Maaomav. Liidu juhatus 14. veebruaril Riigikogu rühmadele asja kohta järgmise märgukirja:

Riigikogu Maakomisjoni poolt 2. veebr. s. a. nr. 18/400 all Riigikogule esitatud Talumajandusnõuande korraldamise seaduse eelnõu § 1 paigutab maarahva, põllumeeste, otsekohe esituse, maavolikogu esitajad, talumajandus nõuande büroos seisukohale, mis väärne ei ole eelmiste kümne asutuste esitajatele. Ühegi teise asutuse esitaja ei ole büroos tingimisi, kuid maarahva enese esituse pääseb nõukokku ainult raha eest, koguni ettenägemata, ettearvamata summa tasumise eest.

Sel kujul on seaduse § 1 juba enam kui iseäralik, kus talumajanduse nõuannet korraldavad ainult eriteadlased, kuna maarahvas esitusõiguse ostma peab asutusse, mis tema huvides töötada tahab. Seda vähem sünnib see kord kokku maksva riiklise korraga, kus riigivalitsemist kohal korraldab rahvas omavalitsuse kaudu. Kui rahvas küpseks on peetud valitsemist korraldama, siis seda rohkem peaks ta õigustatud olema kaasa rääkida talumajandus nõuande küsimustes — ilma et seda õigust rahaga osta tarvitseks.

Teiseks on tingimine § 1 pt. 11 enam

kui haavav maaomavalitsustele. Peab meelespidama, et tingimine, vähemalt 50% suuruses toetust määrata riigi poolt määratud summadest, on tehtud nendele asutustele, kes juba kümme aastat omal algatusel talumajanduse nõuannet korraldanud on ja kes seda praegu ka toetavad. Käesoleva eelarve aasta eelarvetes on maaomavalitsuste poolt ette nähtud:

Põllumajanduse personaali (nõuandjad) palkadeks	106.155
Põllutöö kultuuri tõstmiseks	57.730
Toetusrahadeks	23.823

Kokku Kr. 187.705

s. o. kolm korda rohkem kui kõne all oleva seaduse § 5 ettenähtud alammäär ette näeb. Tingimiste tegemine asutustele, kes nii kui nii jõudu mööda ilma surveta oma parema arusaamise järele talumajapidamise nõuandes tegutsenud, on mitmekordselt haavav ja sel kujul ei tõmba § 1 pt. 11 maaomavalitsusi mitte kaasa ühisele nõuande korraldusele.

Ei tohi ka unustada, et maaomavalitsuste raske majandusline seisukord ei luba igal maaomavalitsusel iga aasta 50% riigi summast toetusena maksta. Jäädes sel juhul büroost välja, ei ole tal huvi ka vähemat toetussummat määrata ja — lõputulemus on see, et maaomavalitsustele esituse lubamine ainult tingimisi, on teadlik talumajandusnõuande büroo tulude vähendamine ka sel juhul, kui need maaomavalitsustele, kelle rahandus seda lubab, heaks arvavad omale esitust büroosse osta. Eitaval korral ei tule üldse omavalitsuste toetuslega büroole arvestada, ja § 1 pt. 11 saadakse kätte otse vastupidine tagajärg sellele, mida seaduse eelnõu kokkuseadjad kätte saada tahtsid.

Kõigil neil põhjustel peaks § 1 pt. 11 piirduma tekstiga: „1 esitaja iga maaomavalitsuse poolt,“ kustutades tingimist, mille paranduse tegemist ja toetamist Riigikogus Eesti Maaomavalitsuste Liit Teilt palub.

Rootsi Landstingide Liit.

SVEN ODEN

Rootsi Landstingide Liidu sekretär.

Esimeses artiklis nimetatud uus landstingiseadus, kõigi oma määrustega keskjuhatuse loomiseks lanstingide valitsuslistes ja majanduslistes asjades, täitis üldiselt tuntavalt tarvet, paremini rahuldada landstingide valitsuslike tegevusala tugevat paisumist ja laienemist. Alati tõusev töökoorem nõudis peale selle ka üksikute landstingide tegevuse koondamist koostöötamiseks. Sellekohane korralduskoht (organ) loodi aastal 1920. „Rootsi Landstingide Liidu“ nime all, millesse landstingid oma esitajad saadavad. Juba ennegi oli olemas landstingide ühiseks häälekandjaks ja tegevuskoondajaks sellekohane a. 1914 asutatud ajakiri „Sveriges landstings tidskrift“, mida toimetab landstingidelt seatud eriline komitee. Landstingide Liidu tegevusse astumisel võttis see ka mainitud ajakirja väljaandmise oma hooleks. Praegu on Liidu liikmeteks kõik riigi landstingid.

Kõnesoleva Liidu ülesandeks on ta põhiraja kohaselt olla Rootsi maa landstingide keskkohtaks, hoolitseda nende ühiste tarviduste eest ning landstingide valitsemise asjade töö kergendamiseks levitada tarvilisi teadmisi kogu-

kondliste omavalitsuste asjaajamise alal. Liidu tegevust korraldab iga kolme aasta tagant kokkuastuv liidupäev, millesse esitajad saadavad liidu liikmed, s. o. kõik landstingid, igatüüsi oma alal asuvate elanikkude arvu kohaselt, ning liidupäeval valitav 7-liikmeline juhatus. Selle ülesandeks on esimeses reas vastata kõigile riigivalitsuselt tulnud küsimistele ning algatada kõiki tarviliseks tunnustatud lihtsustamisi, uuendusi ja parandusi landstingide asjaajamises. Alaliselt tegutsevaks ja täidesaatvaks elundiks on eriline liidubüroo. Sellel on ülesandeks landstingide valitsustegevuse üle valvata, selle jaoks tarviliseks tunnustatud järeleparimisi korraldada, liiduliikmetelt või riigiasutustelt temale tulnud küsimiste peale vastata ning kõigi Liidu jooksvate asjade talituse eest hoolitseda. Liidubüroo kulude katmiseks maksab iga Liitu kuuluv landsting iga aasta määratud maksu, mille suurus oleneb tema alale kuuluvate elanikkude arvust.

Liidu senise tegevuse kohta olgu siin lühidalt mainitud järgmised teated: Mõõdunud viie aasta jooksul on liidu juhatus esitanud riigivalitsusele või teistele ameti-

kohtadele oma tegevusalale kuuluvate asjade kohta üle saja heaksarvamise või ettepaneku. Kuna landstingide ülesannete tähtsamaks osaks on haigete hoolitsus, seisid endastmõistetavalt sellele alale käivad küsimused alati Liidu tegevuses eesotsas. Liidu juhatus on ikka valvel olnud kõigi haigete hoolitsuse kohta käivate seaduse-eelnõude käsitlemisel ning on nende kohta annud oma arvamisaavaldusi, enne kui nad riigivalitsusele või riigipäevale otsustamiseks ette pandi. Mitmetest niisugustest asjadest tuleb eriti mainida uue haigemajadekorra kohta valmistatud seaduse-eelnõu. Tundub rõõmustavalt, et Liidu esitatud ettepanekud ja heaksarvamised enamasti ikka riigiasutustes heatahtliliselt vastu võetakse ning Liit tunneb rahuldust selles, et mitmed tema ettepanekud juba on teostatud. Muuseas on Liidult väljaläinud algatuse tagajärjeks see, et juba aastal 1921 haigemajade teenijaskond eraldati 8-tunnilise tööpäeva kohta käiva üldseaduse maksuvuse alt, mille tõttu landstingide kuluarved tuntavalt vähenesid. Ja üldiselt võib haigemajade valitsus võimalikuks saanud kokkuhoidmist lugeda Liidu teeneks ning tema senise tegevuse tähelepanu väärivaks tunnuseks. Seda sihti peab silmas muuseas ka Liidu juhatus uue ettepanek, et riiklike kütta-ainete kokkuhoiutegevus laiendataks ka landstingide asutuste peale, mis küsimus nüüd lootuse järele ligemal ajal lahendatakse. Sama sihi saavutamiseks aitab kaasa ka Liidu algatusel aastal 1923 korraldatud kursus administratiiv tegelastele, mis oli esimene sarnane Rootsis. Temal oli ülesandeks, haigemajade majanduslike valitsuslike tegevuse jaoks ette valmistada esireas vastutavaid valitsejaid, nende andes loengute ja näidete varal tarvilisi teadmisi otstarbekohaseks haigemajade asjaajamiseks.

Veel tuleb mainida ka Liidu mitmesugused seadlused haigemajade ehituskulude vähendamiseks, ilma et sellest tuleks kahju korralisele haigete hoolitsusele. Edasi sünnib meelde tuletada ka Liidu juhatus esitist riigivalitsusele, et pikalist haigust põdejate hoolitsust paremini korraldataks, ja Liidu juhatus hoolitsust selleks, et haigemajade maksumäärustesse luuakse suurem ühtlus. Esimene mainitud küsimus liginebki nüüd otsustamisele, kuna arvata-vasti riigipäevale juba eelseisva istangjärju jooksul esitatakse seaduse kava riiklike toetuse andmiseks nimetatud haigete hoolitsusviisi teostamiseks.

Kuna nõnda Liidubüroo tegevus käib esireas otsekohe Liidu juhatus asjade korraldamise ja nende ettevalmistamise kohta, on temal teha mitmeti ka teistsugust tööd, eriti arendada ja lahendada haigete hoolitsuses ettetulevaid üksikasjalisi küsimusi. Siin on tegemist tihti korraldamisenõuetega. Soovib mõni landsting mõnda asjaajamist otstarbekohasemalt korraldada, kuulab ta enne ikka harilikult liidubüroost järele, kuidas teised landstingid samas asjas on talitanud. Eriliselt on Liidubüroo toetanud landstingisid oma nõuga ja seletustega nakkushaigete hoolitsemise otstarbekohast korraldamist, on nende nõutunud projekte sündsate haigemajade seadluste jaoks jne. Kuna pärast sõja aastatel ka Rootsimaal rahaväärtuses tulid suured muutused, oli muidugi üsna loomulik, et ka teenijaskonna palgaküsimus tihti kerkis päevakorra ja büroo tegevuses nõudis endale hoolsat tähelepanu. Praegusel ajal on bürool muuseas käsil uue ühtlase süsteemi väljatöötamine raamatupidamise kohta landstingide haigete hoolitsuse asutustes ja sellega ühenduses nende majanduslike valitsemiskorra kohta käiva arvustiku kohasem korraldus. Suurelt on büroo huvitatud ka praegu päevakorral seisvast küsimusest, mis puutub haigete põetamise koondamist suurtes n. n. kesklaatsarettides, mitmete eriosakondadega; ta on saatnud paljudele asjatundjatele ringkirjalise küsimise niisuguse koonduse tulukuse kohta ja on ise mitmesuguseid järelepärimisi selle ettevõtte tarvilikkuse kaalumiseks toime pannud.

Nagu juba algul tähendatud, annab Liidubüroo välja ajakirja „Sveriges landstings tidskrift“*), mis ilmub aastas kuues vihus, igaüks kuuskümmend lehekülge, ja on nõnda toimetatud, et tema toob landstingidele ja nende liikmetele tõsist tegelikku tulu. Ajakirjas leiduvad peale süstemaatilistelt kokkuseatud ülevaate landstingide tähtsamate otsuste kohta, ikka ka mitmed juhtivad kirjutused päevaküsimusi puutuva sisuga. Viimastel aastatel teeb ajakiri ikka enam tegemist haigete hoolitsemise küsimustega, peaauglikult korralduslikest ja majanduslikest seisukohast vaadeldes. Ajakiri saadetakse maksuta kõigile landstingi liikmetele (nüüd 1126 isikut) ja landstingi asutustele, samuti ka lääni valitsustele ja teistele riiklikele ametkohtadele.

Ajakirja kõrval annab välja Liidubüroo

*) Rootsi landstingide ajakiri.

ka teistsuguse teose: „Rootsi landstingide liidubüroo teated.“ See saadetakse ainult Liidu liikmetele ja selles leiduvad kõik Liidubüroo suurema ulatusega tegevuse ülevaated, ettepanekud ja märgukirjad, niipalju kui need pakuvad landstingidele üldist huvi.

Kõigi liiduliikmete ja ka arstide ringkonnast kuulnud ühehäälelise otsuse järgi

näib Liidul olevat õnnestanud oma võrdlemisi lühikesel kestvuse ajal korda saata paljugi tähtsat landstingide valitsuse heaks ja tuluks. Möödunud viie aastane ajajärk on loodetavasti näidanud, et Liit rahuldab tarviliselt üht tuntavat elutarvidust, erilisel selgitava ja nõuandva tegurina haigete hoolitsuse ja sellekohaste asutuste tegevuses.

Kas lihtsustamine ja kulude vähendamine?

K. V.

Siseministeeriumilt maksmapandud uues „vallaomavalitsuste arvepidamise korras“ on rida kahekordsele raamatupidamisele vastolulisi korraldusi avalikuks tulnud. Nii mõnestki nendest on räägitud, kuid uued üllatused tulevad juurde, avalduvad siis, kui neid tuleb täita.

Üks seesugustest on uuevormiline eelarve, kus on nähtud ette detailsusi, mis täiesti tarbetud, ja asjata eelarvet koormavad. Juba eelarve mahukas kogu (30 lehte) tõendab tema üleliigset ja ebanormaalselt suurust. Endise eelarve vorm võimaldas küllaldaselt krediitide jaotust tarvete kohaselt. Ja kuigi mõnes osas oleks võinud teha täiendusi, siis mitte niisugusel kohutaval määral, kui seda tehtud kõnesolevas eelarve vormis.

Kõige pealt paistab silma, et uus eelarve on kahe poolega, mis nähtavasti on põhjendatud eelarvesse vallavalitsuselt kokku seatud eelarve kava sissevõtmisega volikogu poolt vastuvõetud eelarve kõrval. Senistest kogemustest on teada, et vallavolikogud muudavad põhjalikult vallavalitsustelt esitatud kavad ja et neil kavadel pole mingisugust tähtsust või vajadust figureerimiseks eelarves, kuna maksuma jääb vallavolikogult vastuvõetud eelarve. Kahekordsete summade kirjutamine mitmes eksemplarlaris on aga töö — asjata töö.

Tulude osasse on võetud rida peatükke ja paragrahve, mida tuleb tarvis vast üksikutel, sedagi väga harva. Näiteks peatük. VI § 3, kus nõutakse isegi läbikäivate summade ülesvõtmist eelarvesse pika punktide reaga, mis siiski puudulik. Järgmises peatükis laenude jaoks on reserveeritud pool lehekülge. Selleks otstarbeks oleks jatkunud paarist-kolmest reast, sest ükski vald ei tee laenu ühekorraga nii mitmelt asutusest ja nii laial ulatusel, kui selles peatükis on punkte. Oleks tulnud jätta vaid tühjad

kriipsud mõnel real, missuguseid täidetakse vastavalt vajadustele.

Kulude eelarve detailiseerimiseks on mindud üle igasugustest vajaduse piiridest. Seesugune alajaotus on vallavalitsuse töerohkendajaks. Teiselt poolt on ta jälle puudulik.

Ptk. I § 2 vorm näeb ette vallavanema abisid neli. On aga teada, et suuremates valdades on neid rohkem. Uhes vallas, mis koosneb 11. kogukonnast, on 11 vallavanema abi. Kuhu peab paigutama see vallavalitsus seitsme abivallavanema palgad, kuna neid ei saa mahutada eelarvesse!

Vallakohtu seaduse järgi kannab kohtu ülalpidamise kulud vallavalitsus. Milleks aga on ptk. III vallakohtu kantselei ja majapidamise kulude paragrahvid. Soojendatakse ju vallakohtu ruumi, kui see veel kusagil säilinud puutumalt, ainult vallakohtu otstarbeks, sama ahjuga ja puudega kui vallavalitsuse ruume. Ja võetakse kantselei tarbeid vallavalitsusega ühisest tagavaradest ning tarvitatakse vallavalitsuse telefoni. Arvepidamise korras pole nähtud ette seesuguste kulude arvestamise lähemat korda.

Koolide kulude jaotuses on rida täiesti tarbetuid punkte ja osa oleks võinud liita. Vormi järgi võib vallas olla ainult kolm kooli. Kuna neid suuremas osas valdades on kaugelt rohkem, kuni 8—11, tuleb juurde lisada lehti vastavalt koolide arvule. Senisesse eelarvesse mahtusid ära kõik koolid ilma mingisuguste lisandusteta. Lisalehtede valmistamine kolmes eksemplarlaris nõuab jällegi tööd.

Hoolekande kuludesse on võetud artiklid, mille täitmiseks vallavalitsus ei ole kohustatud ühtki summat eelarvesse võtma. Nii on paragrahvid 4, 7, 8 asjatud, kuna neis loetletud kulude kandmine kuulub riigile ja maaomavalitsustele. Ka paragrahv 10 on

asjatu. Kõik nimetatud hoolekandelised kuuartiklid on sisuliselt läbikäivad summad. Milleks seesugune eelarve kunstlikult suurendamine? Ja milline on seesuguse toimimise tagajärg, on ju ette aimata — kümnekond lisa-eelarvet läbikäivate summade arvel. Kui vallavalitsus võtab eelarvesse 2—3 langetõbise ülalpidamise kulu, aasta jooksul tuleb aga 3—4 hoolealust juurde, siis nende ülalpidamiseks ministeeriumilt määratud summade peale tuleb teha lisa-eelarved. Ja nii igal seesugusel juhusel. Siis vallavalitsusel ja vallavolikogul polegi muud teha, kui istu koos ja tee lisa-eelarveid läbikäivate summade peale.

Meie vallavalitsuste majanduslikku seisukorda arvesse võttes on ju ette teada, et seesugune eelarve jääb tühja täis. Ja kui

siiski mõni jõukam vald detailiseerib oma kulud eelarve vormi kohaselt, siis on see talle omale nuhtluseks, kuna ta ei saa olla nii tark ja näha ette kulude suurust iga väiksema liigituse peale, näit. peatk. IV §§ 2, 3, 6, 9. Seepärast seesugune liigitus kutsub välja palju krediitide ülekandmisi, kui neist ühes või teises tuleb puudujääk. Ikka töö ja töö, seda peab vallavalitsustel olema, selle eest hoolitseb eelarve vorm.

Ja eelarve planketi hind! See on 5—6 korda kallim senisest. Senine planket maksis 15—20 senti, praegune 1 kroon. Neid tuleb valmistada vähemalt 4 eksemplari, seega $4 \times 1 \text{ kr.} = 4 \text{ krooni}$, kuna enne see maksis 60—80 senti.

Kokkuvõttes, kogu uus eelarve vorm toob vallavalitsustele palju otstarbetut tööd ja kulu.

Vallavalitsuste tegevuse järelvalvest.

K. V.

Mõni aeg tagasi leidis isikuid, kes, olles ise vallaomavalitsustegelased, propageerisid järelvalve suhtes otse Siseministeeriumi alla pääsemist. See pidi nad päästma maavalitsuste surve alt. Sel puhul ei ole sugugi huvitusetä jälgida, millises õhkkonnas teostub seal järelvalve ja kuidas seal järelvalve teostaja valdada algatuse vabadust hindab. Selleks üks süütu näide ühe maakonna teatajas ilmunud Siseministeeriumi ringkirja puhul.

„Vallavalitsusele volitus anda valla summadest valla kodanikkudele õnnetu juhuste korral laenu anda 6 kuu peale 6%-ga ja iga kodanikule mitte üle 100 krooni ja ja üldsummas kuni 1000 kroonini, kindla vastutuse peale. Igakord peale laenu andmist peab vallavalitsus sellest volikogule esimesel koosolekul ette kandma“.

See vallavolikogu otsus ilmus ühes loetavamas ajalehes, kus seesugust otsust pandi eeskujuks teistele vallavolikogudele. Siseministeeriumis aga leidis isikuid, kes panid pahaks sarnast eeskju ja nõudsid aru maavalitsuselt, kust võetakse niisugused summad, milleks neid antakse, kui õnnestuste puhul maavalitsus on kohustatud toetust andma õnnetusest kannatajaile ja millise seaduse alusel seda tehakse. Ministeeriumi küsimuse peale teatas maavalitsus vallavalitsuse teadaande põhjal, „et laenusid kavatsetakse anda valla eelarvesse selleks määratud krediidist või selle

puudumisel eelmise aasta ülejäägist, nii kuidas valla volikogu igal erijuhusel peab seda tarvilikuks. Laenude andmist on otustatud valla- ja maakonnavalitsuste sisetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduse § 86 ja vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallav. korrald. seaduse § 70 põhjal ning hoolekande- ja rahva toitlusseaduse § 186 alusel“.

See vastus ei rahuldanud Siseministeeriumi. Pika kirjaga tõttab ta seletama, seda isegi kõigile maavalitsustele, et seesugune tegevus olevat lubamatu ja maavalitsuse seisukoht ebaõige, kuna ta lubas otsuse täitmisele. Ministeerium leidis, et vallavalitsustohitvat toetust anda õnnetute juhuste ja viljaseemne ikalduse puhul, seda pidavat tegema vallavolikogu. Nii sama ei õigustavat laenusid andma valla- ja maaomav. sisset., väljam. eelarvete aruann. seadus ja vallavolik. valim. ja vallav. korrald. seadus. Hoolekande seaduse alusel olevat omavalitsuse ülesanne korraldada hoolekannet ja toetust nimetud juhustel. Laenude andmine olevat üksikute isikute erahuvide rahuldamine, misugune tegevus kuuluvat rahaasutiste ülesannetesse. Laenude andmiseks omavalitsused kogugu enne seaduslikus korras kapitale, vallad täiendagu aga toitluskapitale. Seesugune on ministeeriumi seis-

koht ja nõuab maavalitsuselt seesuguste seadustega vastoluliste otsuste tühistamist.

Milleks pikk rida manitsusi? Maavalitsus ei saanud protesteerida süütut otsust, mis ei olnud vastolus ühegi seadusega. H. vallavolikogu otsus ei sisalda enesemidagi konkreetset. See oli vaid põhimõtteline vallavolikogu seisukoht vallavalitsuse ettepaneku peale. See oli kavatsatud pikema aja peale, kui võetakse selleks eelarvesse tarvilikud summad. Ka tol momendil, mil tehti otsus, olid vallavalitsusel toetuse andmiseks summad käsutada ligi 4000 kroonilise eelmiseaasta ülejäägi näol. Igatahes see otsus on vallavalitsusele aluseks toetussummade ülesvõtmiseks järgmise aasta eelarvesse.

Ja mis puutub seesuguse toetuse andmise õigusse, siis ükski seadus ei keela vallavolikogut hoolitsemast oma kodanikkude heaolu eest, kuigi seesugune hoolitsemine on pandud teiste asutuste peale, kes, nagu see üldiselt teada, ei suuda täita seda ülesannet piiratud sissetulekute tõttu. Omavalitsuste ülesannete suhtes on meil maksev põhimõte, mis pole keelatud, on lubatud. Omavalitsusel peaks seega olema vabadus heakorda taotlevate algatuste tegemiseks. Kui vallavolikogudelt tahetakse ära võtta seesugused vabadused, miks lubatakse seda teistele omavalitsustele. Hoolikande seaduse järgi peab riik hoolitsema rinnalaste eest kuni kolme aastani. On aga teada, et seda teevad riigi asemel teatud määral maa- ja linnavalitsused. Seda näeb riik meelsasti ja saadab rinnalapsed, keda ei saa paigutada Ministeeriumi lastekodusse, nimetatud omavalitsuste hooldamisele. Miks ei keelata neile abiandmine sellepärast, et see on riigi ülesanne? See oleks mõttetu. Ja riikline laen ikalduspu-

hul? Ka see oleks erapankade asi Sisemin. arvates? Kui omavalitsused võivad asutada rahaasutusi, miks ei või nad laenu anda ilma panga asutamiseta? Vallavolikogu on täisõiguslik peremees valla kapitalide ja varanduste valitsemises ja käsutamises ja piirides, mis on nähtud ette seaduses ja mis puutuvad üldisse riigi ja kodanikkude heakorrasse. Omavalitsused üldse on selleks, et hoolitseda kodanikkude heakäekäigu eest. Aga miks Siseministeerium keelab seesuguse tegevuse? Jälgi tagu vallavolikogude otsusi, kus leidub seesuguseid küllalt, mis on põhimõttelised ja antud juhtnööriks vallavalitsustele nende oma järelekuimuste puhul. On palju ka niisuguseid otsusi, mille otsustamine kuulub vallavalitsuse võimkonda, kuid siiski minnakse nendega vallavolikogusse viimase seisukoha ärakuulamiseks. Seda tehakse eriti laiemaulatuslikkude ja kulunõudvate asjadega. Kas saab ja peab siis seesuguseid otsusi kõiki protesteerima! Pealegi oleks H. vallavalitsus võinud anda hädalistele kodanikkudele laenu volikogu otsuseta. Siseministeeriumi järelevalve ametnik nähtavasti tahab sumbutada iga vabamõtte ja hea algatuse, kuna Maavalitsusel jäi võimalus vallavolikogu otsusi protesteerida tegelikult laenu andmise kordadel, kui otsustes oleks leidunud vastolusid maksva seadusega.

Kas sarnast pidurdamist vallaomavalitsuste headele algatustele soovisidki Siseministeeriumi alla ihaldajad? Maavalitsused on kaugel olnud sarnasest seadustähe närimisest ja arvavad, et valdadel vaba algatus peab olema, sest vallaomaval. ei ole ainult seadustes ette nähtud ülesandeid täita, vaid ka kohalikkude huvide ja tarviduste eest hoolitseda.

Omavalitsustegelased.

Vee vallasekretär

J. Pikner †.

Ajalehtedest käis mõne aja eest lühike teade läbi, et Taagepere sanatooriumis suri J. Pikner. Järelehüüdu temale ei ole keski kirjutatud. Nähtavasti puudus tal ametvend-sõber, nagu paljudel neil, kes ainult töölaua taga istuvad ja muid laude ei tunne ega tunnista. Kuid sellegipärast ei saa J. Piknerit meeldetuletamata tema hauakünkast mööda minna.

Nende ridade kirjutajal ei ole teada ei

J. Pikneri sünni- ega surmapäev, samuti ka ta teenistuse aeg ega viimne puhkepaik. Kuid on teada midagi, mis sunnib teda meelde tuletama ja tunnistama, et see noormees ei olnud harilik valla kantselei laua taga istuja. Ta oli üks edasipüüdjamatemest vallasekretäride hulgas. Pikner ei puudunud ühestki kursusest, mida E. M. Liit korraldas. Veel rohkem. Enese täiendamise, enese teadmiste laiendamise oli tema alaliseks mureks ja püüdeks. Nende ridade kirjutajal on rida kirje noorelt lah-

kunud Piknerilt, milles ta mitmesuguseid teateid küsib — oma hariduse täiendamise otstarbel. Ka teisi noori vallasekretäre on seda teinud, kuid esimesena edasipüüdjatest mäletan teda, Piknerit.

Kui tema tööst ja teenistusest midagi erilist ei oleks meelde tuletada, kui jääb ainult see eriline hool ja püüe oma teadmiste laiendamiseks, siis oli Pikner vähemalt ilusa püüde kehastus, mis auks omavalitsustegelaste perele. Kahju ainult, et see edasipüüdja noormees nii vara lahkuma pidi, ilma et ta oma ülesseatud sihile oleks jõudnud.

Olgu tal puhkamine kerge!

Ulila vallasekretäri Aleksander Rehema 50 a. sünnipäeva ja 25 a. ametijuubel.

Ulila vallasekretär Aleksander Rehema pidas 10. veebruaril s. a. oma 50 a. sünnipäeva ja 25 aastast ametijuubelit Ulila vallasekretärina.

Sündinud on Aleksander Rehema Härjanurme vallas, 26. jaan. 1879 a., kus vanemad talupidajad olid. Hariduse on saanud Põltsamaal Eesti Aleksandri koolis, mille lõpetas 1896 a. Peale kooli lõpetamist, veel samal aastal, läks A. R. Puurmanni vallakirjutaja Lampsoni abiliseks. Peale

Puurmanni töötas A. R. veel Elistveres 1900 a. kuni 1903 a. lõpuni, vallakirjutaja Rammuli abiliseks. 10. veebr. (v. k. j. 28. jaan.) 1904 a. valiti A. Rehema Ulila vallakirjutajaks, missugusel kohal on tema 25 aastat püsinud.

Kes juubilari A. Rehema't tunnevad ja temaga ühes töötanud, on leidnud, et tema elumõte on alati olnud tõe ja õigus. Aususe, korralikkuse ja lahke vastutulelikkusega valla rahva vastu on A. Rehema võitnud enese vastu suure poolehoidu ja lugupidamist. Ja just see on võimaldanud temale püsivalt oma teenistuse kohal 25 aastat raskel segastel ja muutlikudel aegadel.

Ulila vallaomavalitsuse teenistuses olles ei ole võitnud A. Rehema üksi rahva lugupidamist, vaid on rahuldanud täiel määral ka ülemuste — järeelvalve asutuste nõudeid, mida tõendavad Tartu maavalitsuse revideerimised, kus alati asjaajamine on leitud väga heas korras olevat.

Mitte üksi vallaomavalitsusega ei ole piirdunud A. R. töö, temal on jõudu jätkunud veel kaugemale. Ulila seltsides ja organisatsioonides on tema kaua kaasa töötanud, olles kaua aega Ulila Laenu- ja Hoiuühisuse raamatupidajaks ja Ulila tulekinnituse seltsi kirjatöömehetajaks 25 a. jne.

Ulila vallarahvas, organisatsioonid, vallavolikogu, vallavalitsus ja Tartu maavalitsus on Aleksander Rehema teeneid vallaomavalitsuse töös ja seltsides vääriliselt hinnanud, nii annetati vallarahva poolt temale auaadress ja kulduur, vallavalitsuse ja teiste organisatsioonide poolt auaadress, vallavolikogu poolt 25.000 senti rahas ja Tartu maavalitsus portfelli 6000 senti väärtuses ning üksikute isikute poolt muid kallihinnalisi kingitusi.

Juubilar A. Rehema on ohvriks toonud kogu oma tervise, oma jõu ja parema tahtmise Ulila valla käekäigu heaks ja Ulila valla kodanikud on meeletuletanud tema vastutulelikkust, lahkust ja sõbralikkust, julgevad loota, et tema veel kauaks, kauaks nende keskele jääks endise heatahtlikkuse ja armastusega, mida alati nemad kõrgelt hinnanud on.

Selleks v. a. A. Rehema'le kõigeparemat tervist ja jõudu!

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

E. Maaomaval. Liidu juhatuse koosolek, mis 19. veebr. kokkukutsutud oli, jäi kvorumini puudusel pidamata. Uuesti kutsuti juhatus kokku 26-ks veebr.

E. Maaomaval. Liidu nõukogu koosolek tuleb juhatuse koosoleku edasilükkamise pärast edasi lükata ja peetakse arvata-vasti ära 14. märtsil.

Märgukiri Vabariigi Valitsusele.

Eesti Linnade Liit ja E. Maaomavalitsuste Liit saatsid 18. veebr. Vabariigi Valitsusele ühise märgukirja omavalitsuste vahelise seisukorra kohta palvega omavalitsuste maksuseaduste korraldamist päevakorda võtta.

Hoolekande kulude korraldamise asjus

Töö-Hoolekande ministriile kongressi otsuse teostamiseks saadetud liitude märgukirja peale teatas Ministerium, et vastavad summad riigi eelarvesse on võetud.

Valla vaestelaste kohtu tegelaste juhatus-kiri-käsiraamat.

Läinud aastal Liidu nõukogus ülestõtetud vallakohtu tegelaste käsiraamatu väljaandmise küsimus on sinnamaale lahendatud, et Maaom. Liidu juhatus pööras palvega Kohtuministeriumi poole, et see vastava juhatuskirja-käsiraamatu kokkuseada laseks ja selle väljaannaks.

Riigikohtu seletused.

Kas ministeriumi üldmäärus võib ise administratiivse kaebuse esemeks olla?

Vastus eitav.

Administratiiv K. K. § 6 järele alluvad Riigikohtule kaebused ministeriumide otsuste, korralduste ja määruste vastu. Administr. K. K. § 2-es on lähemalt ära määratud alused, mis õigustavad administratiiv asjus kaebustega kohtus esinema, ning selles paragrahvis on ette nähtud, et administratiivasjus võib kaevata ministeriumide otsuste, korralduste ja määruste vastu, kui need maksvate seadustega ehk seaduse jõuliste kohusliste määrustega kokku ei käi. Adm. K. K. § 2-st selgub, et ministeriumide üldmääruste peale ei või administratiiv kohtu korras kaebust tõsta, ning, et määruste all, mille peale võib kaevata, tuleb mõista teatavas konkreetnes administratiivses asjas tehtud määrust, mis ei ole kooskõlas seadusega ehk kohusliku üldmäärusega. Selles mõt-

tes määrab ka Adm. K. K. § 3, et õigus on kaevata isikuil, kui nende õiguslikud ehk waranduslikud huvid administratiiv-asjus seadusevastaselt on puudutatud. Adm. K. K. §§ 6, 2 ja 3-ga ei ole selle juures sugugi kõrvaldatud kohtu arutusest üldmääruste seadusepärasuse küsimus, kuid see küsimus võib kohtu arutusele kuuluda ainult ühenduses konkreetnes administratiiv-asjas tehtud määrusega, mis on põhjendatud üldmäärusele. Kui kohus leiab üldmääruse seadusevastase olevat, siis ei või ka temale põhistatud otsus, korraldus, määrus seadusepärane olla. Kuid üldmäärus, samuti kui seaduski, mis põhiseadusega vastolus on, ei või ise kaebuse esemeks olla, mis administratiiv-kohtu-korras muutmisele või tühistamisele võiks kuuluda.

(R. Adm. t. nr. 671¹¹ — 1928.)

„Õigus“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 8. Teenistuses olevate ohvitseride ja üleajateenijate isikumaksu kohta.

Vallavalitsus palub selgitada, kas valla piirkonnas asuvates sõjaväe osades teenistuses olevaid ohvitseride ja üleajateenijaid, kelle alaline elukoht on valla piires, võib maksustada valla heaks võetava isikumaksuga. J. vallavalitsus

Vastus:

Tuleb vabastatuks lugeda. Kaitseväeteenistuse seaduse („R. T.“ Nr. 43 — 1926) § 35 järgi on teenistusaja kestel vabastatud kogukonna heaks võetavast isikumaksust alalises kaitseväes teenivad kaitsevälased. Alalises kaitseväes teenijateks kaitsevälaseks tuleb lugeda ka ohvitseride ja üleajateenijaid (§ 2 p. 1 b, c ja d). Pealegi käib

Kaitsevæeteenistuse seaduse peat. III (Kaitsevæeteenistus kohustuslike kodanikkude õigused ja kohustused) kõikide kaitsevæelaste kohta, mida eriti kinnitavad §§ 31, 34 j. t.

Küsimus Nr. 9. Koolivalitsuse õigusest õpetajaid karistada.

Kas „Maomavalitsus“ Nr. 1 ilmunud vastus küsimuse kohta on õige, sest „Eestimaa koolivalitsuse aj. korralduse“ § 17 pt. m alusel kuulub koolivalitsusele tema alla kuuluvate asutuste ja isikute vastu tõstetud kaebuste läbivaatamine? Asja kohta on olemas isegi Riigikohtu adm. osak. otsus Nr. 13 — 1922 a.

Vastus:

„Maomavalitsus“ Nr. 1 k. a. antud vastus ei ole vastolus Riigikohtu otsusega (Nr. 13 — 1922), millele küsimuses põhjendakse. See otsus käsitab ainult Haridusministeeriumi õigusi õpetajate suhtes.

Küsimus Nr. 10. Vananenud isikutunnistuste ümbervahetamiseks esitatud palvete tempelmaksustamisest.

Tempelmaksu tariifi („R. T.“ Nr. 45 — 1928 a.) Nr. 1 pt. 31 järele on tempelmaksust vaba kirjavahetus isikutunnistuste väljaandmise üle, väljaarvatud juhud, kus uue isikutunnistuse väljaandmine sünnib ennem väljaantud tunnistuse kaotuse tagajärjel. Sellesama tariifi Nr. 10 pt. 13 järele on tempelmaksust vabad ka isikutunnistuste saamiseks antud tunnistused. Et need punktid räägivad ainult kirjavahetusest ja tunnistustest, aga mitte palvetest ja et mõned ametiasused võtavad sarnaste palvete pealt tempelmaksu 2 senti, kuna teised (üksikud politseikomissarid) jätavad need hoopis tempelmaksustamata, palun asja ühtlustamise mõttes teatada, kas tulevad tempelmaksustada palved uute isikutunnistuste saamise või vanade ümbervahetamise puhul.

K. vallasekretär.

Vastus:

Kirjavahetuse all tuleb mõista avaldused, palve-

kirjad, teadaanded jne. (Tempelmaksu tariif, nr. 1), mis pärast küsimus tähendatud tempelmaksu tariifi alla (Tempelmaksu tariif, nr. 1, pt. 31) kuulub.

Küsimus Nr. 11. Metsaülemate teadaannete kuulutamisest.

Kohalik metskonna metsaülem saadab vallavalitsusele igasugused teadaanded kodanikele kuulutamiseks, nagu: teadaanded trahvimääramise üle omavalitsuse metsaraie ja metsa karjatamise pärast ja viimasel ajal isegi türi- ja rendi lepingu ülesütlemise teadaanded.

Minu arvates niisugused ülesanded ei kuulu valla omavalitsuse ülesannete hulka, küll aga enim võib see politsei ülesanne olla. Vallavanelmal aga Riigikohtu seletuse järele politsei künnikude määramise asjus politsei võimu ei ole. Kui nüüd võtta politsei asutuste kujundamise määruse („R. T.“ Nr. 177-178 — 1925 a.) § 11 märkus, milles nähakse ka valla politseid, mis tegutseb Üldkub. Asutuste sead. §§ 847-849 (S. K. II k) alusel, siis ka selles seaduses pole neid ülesandeid valla politsei peale pandud.

Palun seletada, kas vallavalitsused on kohusetud metsaülemate teadaandeid tema poolt näidatud kodanikele kuulutama, jaataval korral, missuguse seaduse alusel. Vallasekretär L.

Vastus:

Küsimus on vaieldav. Metskonna ülem võiks toetuda ainult Politsei asutuste kujundamise määruse („R. T.“ 177-178 — 1925 a.) § 11 märkuse ja Üldkubermangu asutuste seadus (V. S. k. II k.) § 849 p. 1 peale.

Tähelepanemiseks küsimuste saatjatele.

Neile küsimuste saatjatele, kes küsimused saatsid k. a. jaanuari kuus ja need seni „Maomaval.“ ilmunud ei ole, teatab toimetuse, et need toimetusest postiga edasi saates teel kaduma on läinud ja selle tagajärjel ilmuda ei ole saanud, mis pärast palume need küsimused uuesti toimetusele saata.

Ilmus trükist ja on E. Maaomavalitsuste Liidult Tallinnas saada

Vallaomavalitsuste **ameerikaviisilise**
raamatupidamise

REVIDEERIMISE KAVA

H. Avikson

E. Maaomavalitsuste Liidu sekretär.

Hind 50 senti.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu väljaanne.

Vastutav toimetaja: Eesti Maaomaval. Liidu sekretär H. Avikson. Väljaandja: Eesti Maaomaval. Liit.
„Ühistrükikoda Rakveres“